

Niilo Ranttila, erämaiden gentlemanni

Tapasin 18.7.2014 kuolleen Niilo Ranttilan ensimmäisen kerran keuhkokuumeella 1948 Angelissa Uula Lanton tuvassa. Hän oli tulossa kotonaan Inarinjokivarrella sijaitsevaan Ranttilasta ja menossa Lemmenjoen kultamaille. Hänen silmissään oli rävähtämätön, suora mutta ystävällinen nenä. Hänen olemuksensa kertoi minulle erämaissa vieteistä vuosista.

Kuuntelin pikkupojan uteliaisuudella Niilon soljuvaa saamenkielistä selostusta kullann esiintymispaikoista Lemmenjoella. Sittemmin tapasin ja tutustuin Niiloon tarkemmin hänen toimensaan Lemmenjoen kansallispuiston ensimmäisenä vartiijana, jota tehtävää hän hoiti vuosina 1962-1986.

Niilo kertoi, että aluksi puistonvartiijan kesäaikaisen toimenkuvan kuului huolto- ja valvontatehtäviä. Autiotuvat olivat ensimmäisiä retkeilyrakenteita, myöhemmin rakennettiin kuivakäymälöitä ja tulentekopaikkoja. Valvontatyössä puistonvartiija liikkui kultamaiden valtuuksilla ja jokivarilla kalastuslupia tarkastamassa.

Vaihtelevasti myös erilaiset edustustehtävät kuten valtiotieraiden kanssa seurustelu kuuluivat puistonvartiijan työhön. Valtioiden päämiehiä - viehättävimpänä heistä Hollannin kuningatar Juliana, ja muita arvovaltaisia delegaatioita tutustui Lemmenjoen alueeseen. Talvet puistonvartiija työskenteli metsätyömailla, mutta puiston laajennusten jälkeen vartiijan työ laajeni käsittämään koko 2850 nelökilometrin laajuisen alueen.

Viimeisen kerran tapasin Niilon hänen kotonaan Inaris-

sa 4.6.2013. Vaikka Niilo oli tuolloin 88-vuotias, hänen terävä päättelykykynsä ja huumorintajunsa oli edelleen tallella. Hän kertoi minulle seuraneensa nykyisen Lemmenjoen kansallispuiston alueen kullankaivuun samoin kuin muutakin alueen kehitystä aina vuodesta 1945 lähtien.

Niilon mukaan Lemmenjoen kulta löydettiin heti sodan jälkeen. Hän oli muiden veljesten Uulan ja Veikon kanssa kuullut Inarinjoen latvoilta ja Lemmenjoelta löydetystä kullasta ja he lähtivät heti sodan jälkeen etsimään sitä, aluksi Lemmenjoen suunnalta. Kulta löytyikin Lemmenjoen pohjoisrannalta, Morgamojalta. Vuoden 1946 kesän aikana veljekset palasivat ja löysivät lisää kulta. Veljekset työskentelivät vimmatusti, niin paljon kuin jaksivat. Tieto Lemmenjoen kullasta levisi nopeasti. 1940-luvun lopussa alueella oli kaivajia jo parisensataa. Kultamiehet raivasivat huoltoyhteyksiä varten Jäkkäläpäälle ja Martiniiskonrovalle lentokentät, joihin huoltolentoja tekivät Jukka Lindström ja hänen jälkeensä Erkki Jaakkola. Viettäessäni kesän 1950 autotien päässä Sohojärven, muistan, miten Lemmenjoelle matkusti kultapostia kuljettavan Antti Wallen veneen mukana jos jonkinlaista kulkijaa kullankaילו silmissään.

Niilo muisteli Lemmenjoen kullatöiden aikoja. Hän kertoi minulle minkälaisia positiivisia tulevaisuuden näkemyksiä kullatöiden herättivät hänessä ja muissa veljeksissä Uulassa ja Veikossa; heitä odotti alueella kultaisten tulevaisuus. Kullatöiden turvin hän aikoi toteuttaa tuon tulevaisuuden.

Kunnianhimoiset suunnitelmat viehättivät nuorta miestä, muisteli Niilo haikaena. Niilo totesi, että yhteisten kokemusten avulla he yhdessä olisivat päässeet pitkälle, mutta muut veljekset eivät jaksaneet kuitenkaan valitettavasti innostua.

Keskustelumme aikana selvisi minulle miten paljon Niilo oli työssään Lemmenjoen kansallispuiston vartiijana alueella liikkunut. Hänen tieto ja kokemusmääränsä käsitti paljon selaista, mitä meidän muiden on vaikea käsittää. Hän tunsu puiston eläinten moninaiset polut. Hän tunsu puut ja joet, ja jäljet talvella hangella olivat hänelle kuin avoin kirja. Niilo tunsu myös alueen erämaiden kirjoittamattomat säännöt. Niilon kerrota paljasti minulle kuinka tärkeän osan Lemmenjoen kansallispuiston alue oli vallannut hänen elämästään.

Keskustelun kuluessa Niiloa tuntui huolettavan se, että erämaiden kirjoittamattomille säännöille nykyiset luonnossa liikkuvat paikalliset ihmiset eivät anna paljoakaan arvoa. Niilo painotti sitä, että erämaan kirjoittamattomassa laissa säädellään ne periaatteet, joiden mukaan alueen asukkaiden esitöt jo vuosisatojen ajan ovat erämaassa toimineet. "Muista Jouni se, että meille erämaiden asukkaalle suuret erämaat ovat olleet riistan ja kalan antajia ja toimeentulon turvaajia. Mutta samalla nämä suuret erämaat ovat merkinneet monia vaaroja ja monia järkyttäviäkin ihmiskohtaloita."

Näihin suuriin erämaihin liittyneet vaarat ja uhat ovat paljossa määrätelleet ne periaatteet, joiden mukaan näissä erämais-

Arvio: Veikko Vuolteen

sa on aina toimittu. Niilon nuoruuden aikoihin todellinen erämaies ei ajatellut vain itseään tai omaa selviytymistään. Niilo painotti minulle sitä, että todellinen eränkävijä kantaa aina huolta myös toisten, usein tuntemattomien eränkävijöiden selviytymisestä ja turvallisuudesta. Nämä erämaiden kirjoittamattomat säännöt ovat Niilon mukaan säädelleet myös saamelais-

alueen kyläyhteisöjen elämäntapoja ja toimintoja arvan viime vuosikymmeniin asti.

Silloin kun elämä on ankaraa ja monien ulkoisten vaarojen varjostamaa, silloin ihminen tarvitsee toista ihmistä jo kapaväisessä elämässä selviytyäkseen. Tämä toisten tarvitsemisen ja toista välittämisen henki johdatti Niilon ikäpolven ihmistä oikealle tielle. Niilo mukaan vanhoissa saamelaisissa kyläyhteisöissä on aina vallinnut yhteishenki monissa seläläisissä toiminnoissa, jotka yksilöille ovat tuottaneet kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Perinne oli, että oltiin omillaan mutta toisten kanssa.

Erämaissa asuvat ihmiset tiesivät, että aina tarvittaessa on apu lähellä. Niilon mukaan tämä historiallinen perinne oli rapistumassa. Kun tiedustelin eikö asiaa auttaisi saamelaisten oikeuksien turvaaminen, totesi Niilo lakonisesti, etteivät saamelaisina esiintyvät itsekin tiedä, mitä he oikein haluavat. Joten siitä ei ole hänen mukaansa apua erämaiden kirjoittamattomien sääntöjen turvaamisessa.

Kuten jo edellä mainitsin, oli Niilo oppinut tuntemaan Länsi-Inarin eräpolut ja niiden säännöt. Mutta hän ei ollut oppinut niitä asioita päivässä. Alkukantaisen ajattelun avulla opitaan hitaasti yleistämään ja tarvitaan monia toistettavia asioita ohjaamaan ymmärtämystä. Niilo oli lapsuusvuosistaan lähtien joutunut tekemisiin monenlaisen kairankulkijoiden kanssa. Ja vuosien mittaan kertyneen kokemuksen avulla hän oli vähitellen oppinut ymmärtämään paljon asioita. Ja koska Niilo itsekin oli saamelainen, hän ymmärsi monta asiaa paljon perus-

teellisemmin kuin moni ulkopuolinen. Opittuaan noudattamaan nämä erämaiden kirjoittamattomat lait hänessä alkoi itää myöhemmin yleinen epäily näiden noudattamattomuudesta.

Kansallispuiston vartiijan tehtävissä Niilo viiپی tavallisesti päivästä neljään päivään, mutta saattoi joskus kiertellä viikonkin kerrallaan loputtoman laajoilla tuntuvilla alueilla.

Niilo Ranttila rakasti seura. Kodin ilmapiiri ja hyvät ystävät olivat juurruttaneet häneen sosiaalisuuden. Niilolle keskustelu ja toveruus olivat yhtä välttämättömiä kuin ilma ja vesi. Tapasin Niilon 1960-luvulla lukuisia kertoja. Pitkinä iltaapuhteina keskustelimme kaiken maailman asioista.

Niilo kertoi minulle, että Lemmenjoen kansallispuiston vartiijan tehtävissä hän oli kokenut ja nähnyt paljon. Kokemuksensa hän oli kätkenyt sydämeensä huolellisesti seuloituna. Ennen pitkää paikallisessa kulttuurissa Niilo näki täysin erilaisia arvoja kuin aikaisemmin. Alueen maisemat silmissään hän tajusi alueen kulttuurin sisimmän merkityksen ja säilytti samalla käsityksen sen rakentavasta voimasta. Erämaiden kirjoittamattomien sääntöjen noudattaminen olivat Niilon mielestä onnen edellytys. Velvollisuuksien täyttämisen tuotti hänelle tyydytystä. Niilo oli ensi sijassa metsien ja tunturien mies. Hänen tuore kosketuksensa luontoon ja jalostunut käsitys ihmillisyydestä opettivat hänet ymmärtämään todellisen tiedon merkityksen.

Jouni Kitti

Lemmenjoen ensimmäinen puistonvartiija

Lemmenjoen kansallispuiston ensimmäisenä puistonvartiijana toimi inartilainen Niilo Ranttila vuosien 1962 ja 1986 välisenä aikana.

Niilo Ranttilan ja hänen veljiensä löytämä kultaesiintymä aloitti kultaryntäyksen Lemmenjoelle 1940-luvun lopulla. Puistonvartiija asui perheineen Njurgulahden kylässä, puiston rajalla. Niilo muisteli kansallispuiston alkuaikojia näin:

"Puistonvartiijan kesäaikaisen toimenkuvan kuului huolto- ja valvontatehtäviä. Autiotuvat olivat ensimmäisiä retkeilyrakenteita, myöhemmin rakennettiin kuivakäymälöitä ja tulentekopaikkoja. Valvontatyössä puistonvartiija liikkui kultamaiden valtuuksilla ja jokivarilla kalastuslupia tarkastamassa. Mukanaan hänellä oli lupa-aihe: oli mukavampi kirjoittaa kahdeksan markkaa maksava viikon kalastuslupa kuin hoitaa asia kärjien ja seitsemän markkaa maksavan sakolapun kautta.

Vaihtelevasti myös erilaiset edustustehtävät kuten valtiotieraiden kanssa seurustelu kuuluivat puistonvartiijan työhön. Valtioiden päämiehiä - viehättävimpänä heistä Hollannin kuningatar Juliana, ja muita arvovaltaisia delegaatioita tutustui Lemmenjoen alueeseen. Talvet puistonvartiija työskenteli metsätyömailla.

Puiston ensimmäiset vuosikymmenet olivat hiljaisia aikoja: kultamaiden elinkautiset asuivat ympäri vuoden valtuuksillaan, matkailijoita ei juurikaan liikkunut. Niin suomalaiset kuin ulkomaalaisetkin retkeilijät löysivät kansallispuiston 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Ja lisääntyneiden matkailijavirtojen myötä puistonvartiijan työ muuttui ympärivuotiseksi."

Lähde: Metsähallitus

